

تأثیر آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی بر رفتار

اطلاع‌یابی دانشجویان

لیلا سودبخش^۱ و ملیحه نیک‌کار^۲

چکیده

مراجعه به منابع اطلاعاتی در کلیه مراحل تحقیق امری اجتناب‌ناپذیر است. مشاهدات عینی نشان می‌دهد که دانشجویان شناخت صحیحی از منابع اطلاعاتی و شیوه استفاده از آنها ندارند. این امر بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تأثیر می‌گذارد و موجب طولانی شدن مسیر اطلاع‌یابی و روند تحقیق آنها می‌شود.

برای برطرف کردن چنین مسئله‌ای باید به آموزش سواد و مهارت‌های اطلاع‌یابی در برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها توجه شود. با توجه به تحولات شگرفی که طی سال‌های اخیر در فناوری اطلاعات ایجاد گردیده، این مقاله ضمن شناخت کارکردهای سواد اطلاعاتی به شش مهارت اصلی اشاره می‌کند. این مهارت‌ها یک «شیوه عملی» سازمان یافته برای کسب سواد اطلاعات است. در این روش متخصصان رسانه‌ها می‌توانند با مدرسان در کلاس‌های درس همکاری کنند و این مهارت‌ها را در قالب تکالیفی که لازمه انجام آن دستیابی، ارزیابی، تحلیل و ترکیب اطلاعات است بگنجانند، به طوری که دانشجویان از طریق این تکالیف توانایی لازم را برای طراحی روش جستجو، به دست آورند. در پایان در خصوص آموزش سواد اطلاعاتی در دانشگاه‌های ایران پیشنهادهایی ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها

سواد اطلاعاتی، رفتار اطلاع‌یابی، آموزش، دانشجویان، شش مهارت اصلی

مقدمه

یعنی ارائه نتایج و نوشتن گزارش تحقیق) اجتناب‌ناپذیر است، بنابراین آموزش روش‌های تحقیق، به‌تنهایی کافی نیست بلکه به موازات آن آموزش مهارت‌های اطلاع‌یابی نیز ضرورت دارد. دانشجویان در پرداختن به پیشینه تحقیق با مسائل و

پژوهش دانشگاهی فرایند پیچیده‌ای دارد که دانشجویان آن را با گذراندن دروس روش تحقیق می‌آموزند. از آنجا که رجوع به منابع اطلاعاتی در کلیه مراحل تحقیق (از نخستین مرحله یعنی انتخاب موضوع و مسئله تا مرحله پایانی آن

مشکلاتی مواجه می‌شوند و به دلیل آنکه مهارت‌های محدودی در زمینه سواد اطلاعاتی دارند رفتار اطلاع‌یابی آنها دقیق نخواهد بود و موجب سرگردانی و طولانی شدن روند تحقیق می‌شود. رفتار اطلاع‌یابی در این مقاله مراحل‌ست که دانشجویان در حین پژوهش برای دسترسی و ارزیابی منابع مورد نیاز طی می‌کنند. برای اینکه دانشجویان بتوانند در اجرای برنامه‌های تحقیقاتی به سطح استاندارد برسند، سواد و مهارت‌های اطلاعاتی آنها باید توسعه یابد و لازمه این امر گنجاندن آموزش این مهارت‌ها در برنامه‌های درسی دانشگاهی است (۳:۱۴۹).

اگرچه امروز این عقیده به‌طور گسترده وجود دارد که آموزش سواد اطلاعاتی یک مؤلفه لازم و ضروری در آموزش عالی‌ست اما به‌طور دقیق مشخص نیست که سواد اطلاعاتی باید در کجای برنامه‌های آموزشی دانشگاه گنجانده شود: در کلاس‌های رایانه، آئین نگارش، دروس روش تحقیق، و یا به صورت درسی مستقل؟ سؤال این است که چگونه و یا براساس کدام الگو می‌توانیم به دانشجویان کمک کنیم که این مهارت‌ها را به سطح استاندارد برسانند؟ برای اینکه بتوان گوی درستی از آموزش سواد اطلاعاتی ارائه کرد، ابتدا باید تعریف دقیقی از آن ارائه دهیم.

کارکردهای سواد اطلاعاتی

اصطلاح "سواد اطلاعاتی" اولین بار در اواسط دهه ۱۹۷۰ مطرح شد. در ۱۹۸۹ انجمن کتابداران آمریکا تعریف مدونی از سواد اطلاعاتی ارائه کرد که این تعریف مبنایی برای بحث‌های بعدی شد. از نظر این انجمن "سواد اطلاعاتی" مجموعه مهارت‌هایی را شامل می‌شود که به وسیله آن می‌توان اطلاعات را بازیابی، ارزیابی، تجزیه، تحلیل، ترکیب و استفاده کرد. باسواد اطلاعاتی به کسی اطلاق می‌شود که بتواند تشخیص دهد که چه موقع به اطلاعات نیاز دارد؛ چگونه اطلاعات را بازیابی و ارزیابی کند، و آنها را در جهت نیازهای خود به کار گیرد (۵:۱۵:۸).

اگر در گذشته مهارت‌های کتابخانه‌ای مواردی از قبیل استفاده از برگه‌دان برای یافتن منابع موجود بود، امروزه این مهارت‌ها برای شهروندان باسواد اطلاعاتی ناکافی‌ست. در عصر اطلاعات، دانشجویان باید بتوانند قاطعانه به منابع مختلف اطلاعاتی دسترسی یابند، آنها را ارزیابی کنند و سپس با نظام بخشیدن و تلفیق کردن آنها، به آگاهی و معرفتی که

لازمه تصمیم‌گیری‌ست دست یابند. برای کسب چنین توانائی‌هایی، مدرسان باید در روش‌های تدریس و تکالیف محوله خود بازنگری کنند. آنها باید این واقعیت را بپذیرند که علم و دانش به‌سرعت در حال تغییر است و برنامه‌های آموزشی سنتی، دیگر نمی‌تواند نیازهای آموزشی دانشجویان را که چالش‌هایی در پیش رو دارند برآورده کند. در عوض باید در آنها مهارت‌هایی ایجاد کرد که بتوانند به‌طور مستقل به خود یادگیری بپردازند (۷:۲).

وزارت آموزش و پرورش ایالات متحده در دسامبر ۲۰۰۰ به شش مهارت اصلی^۳ استناد می‌کند. این مهارت‌ها "شیوه عملی سازمان یافته" را عرضه می‌کند که ضمن برآوردن نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تفکر انتقادی را نیز در آنها گسترش می‌دهد (۵:۱۵).

به کارگیری شش مهارت در حل مسئله شاید مهم‌ترین و گسترده‌ترین روش برای کسب سواد اطلاعاتی معاصر باشد زیرا در این روش متخصصان رسانه‌ها می‌توانند با مدرسان در کلاس‌های درس همکاری کنند و شش مهارت را در هر تکلیف یا برنامه‌ای که لازمه آن دستیابی، ارزیابی، تحلیل و ترکیب اطلاعات است بگنجانند.

شش مهارتی که به معلمان کمک می‌کند تا دانشجویان خود را در فراگیری سواد هدایت کنند با نشانی اینترنتی <http://www.big6.com> قابل دسترسی‌ست. این شش مهارت از این قرارند:

۱. تعریف وظیفه^۴؛
۲. روش‌های جستجوی اطلاعات^۵؛
۳. محل‌یابی و دستیابی به اطلاعات^۶؛
۴. به کارگیری اطلاعات^۷؛
۵. ترکیب^۸؛
۶. ارزیابی^۹ (۱۴:۴).

تعریف وظیفه

تکالیف درسی نوع یادگیری در کلاس را شکل می‌دهد. تکالیف مطرح شده ممکن است برای کسب اطلاعاتی درباره حقایق باشد که نیاز به تحلیل ندارد و یا تکالیفی که مبتنی بر یک هدف است که در این صورت دانشجو درصدد معنادار کردن اطلاعات برمی‌آید. این تکالیف با این هدف طراحی می‌شوند تا بر نظرات، نگرش‌ها، تصمیم‌گیری‌ها، باورها،

3. Big 6 Skills
4. Task Definition

5. Information-Seeking Strategies
6. Location Access

7. Use of Information
8. Synthesis
9. Evaluation

تعیین موقعیت و ارزیابی دانشجوی تأثیر بگذارند و به دانشجو این اجازه را بدهند که اطلاعات موجود را به سمت هدف خود کنترل و رهبری کند. به عبارت دیگر دانشجو اطلاعات را برای هدفی که طراحی کرده است به کار بگیرد.

مهارت در روش های جستجوی اطلاعات

استفاده از بحث های گروهی با همه دانشجویان شیوه خوبی برای کشف منابع اطلاعاتی موجود است. مدرسان می توانند طی انجام برنامه با متخصصان رسانه ها در ارتباط باشند و این متخصصان دانشجویان را در انتخاب مناسب ترین منابع یاری کنند. منابع مناسب برای برخی برنامه ها می تواند در سطح کلی مقاله یک دایرةالمعارف مانند بریتانیکا باشد و برای برخی دیگر اطلاعات تخصصی موجود در یک پایگاه اطلاعاتی نظیر ابسکوهاست^{۱۰} یا دیالوگ^{۱۱}.

این روش از اتلاف وقت دانشجویان در جستجوی اطلاعات جلوگیری می کند به آنها کمک می کند تا در انتخاب منابع درست تصمیم گیری کنند.

مهارت در مکان یابی و دستیابی اطلاعات

مکان یابی اطلاعات: دانشجویان یا کاربران باید این توانایی را داشته باشند که محل اطلاعات مورد نیاز خود را مشخص کنند. به این منظور آنها باید با پایگاه های اطلاعاتی عمومی و تخصصی مربوط به رشته خود آشنا شوند. برای مثال دانشجوی رشته زبان و زبان شناسی باید پایگاه اطلاعات تخصصی خود را که ال. ال. بی. ا. است بشناسد.^{۱۲} باز یابی اطلاعات: پایگاه های اطلاعاتی پیوسته و گسسته، ابزارهای جستجوی شبکه ای، چکیده نامه ها، نمایه ها و از این قبیل روش های جستجوی خاص خود را دارند. دانشجو در حد ممکن باید شیوه جستجو در پایگاه اطلاعاتی مورد نظر خود را بداند و به نقاط قوت و ضعف آنها واقف باشد تا بتواند از آنها استفاده بهینه بکند.

مهارت در به کار گیری اطلاعات

دانشجویان باید بتوانند انواع منابع اطلاعاتی نظیر کتاب ها، منابع دیداری و شنیداری، منابع اینترنتی و نظایر آنها را به کار گیرند و اطلاعات مورد نیاز خود را از منابع اخذ نمایند. دانشجویان ضمن استفاده از منابع اطلاعاتی باید قادر به ارزیابی آنها باشند. این ارزیابی می تواند با طرح سوالاتی از

این قبیل انجام گیرد:

- آیا نویسنده صلاحیت ارائه مطالب را داشته است؟
- آیا نویسنده در ارائه مطالب به دنبال کسب سود و منفعتی بوده است؟

- آیا ناشر در نشر اطلاعات موجود به دنبال کسب سود و منفعتی بوده است؟

- آیا این اطلاعات با دیگر منابع منتشر شده ناشر هماهنگی دارد؟

و در مورد منابع اینترنتی:

- آیا صفحات از طراحی مناسبی بهره می برند؟
- آدرس قلمرو^{۱۳} جایگاه مورد نظر چیست؟
- آیا پشتیبان سایت مشخص و به راحتی قابل دسترس است؟

- آیا جایگاه شبکه ای دارای تاریخ روز آمد کردن است؟

توانایی ترکیب

دانشجو باید قادر باشد اطلاعاتی را که از منابع مختلف کسب کرده با هم تلفیق کند، سازماندهی نماید و ارائه دهد.

توانایی ارزیابی

دانشجو باید بتواند در خصوص مراحل که برای حل مسئله اطلاعاتی طی کرده قضاوت کند و مؤثر بودن مراحل کسب اطلاعات را از نظر کیفی و کمی ارزیابی نماید. این شش مهارت عمده چهارچوب آموزش مهارت مورد نیاز دانشجویان را که روزانه با جریان اطلاعات احاطه می شوند، فراهم می آورد.

آموزش سواد اطلاعاتی در حوزه تحقیق

چگونه می توان مهارت های عمده را در حوزه تحقیق آموزش داد؟ همان طور که قبلاً اشاره شد دانشجویان از آغاز تحقیق با مشکلات روبرو می شوند که این مشکلات بیشتر حول محورهای زیر است:

- شناخت حوزه اطلاعاتی پیرامون موضوع؛
- شناخت وجوه مختلف مسئله مورد بررسی؛
- شناخت مفاهیم عمده مسئله؛
- تعیین چهارچوب های نظری؛
- برقراری ارتباط میان موضوع مورد بررسی با تحقیقات قبلی؛

- ارزیابی روش‌های کارآمد و ناکارآمد در تحقیقات قبلی.
کتابخانه‌های دانشگاهی از منابع اطلاعاتی چشمگیری برخوردارند. نظیر: دایرة المعارف‌های موضوعی، تک‌نگاشت‌ها، نشریات ادواری، و پایان‌نامه‌ها؛ همچنین ابزارهای قدرتمندی برای دسترسی به این منابع دارند نظیر: فهرست‌های پیوسته همگانی، بانک‌های اطلاعاتی، و خدمات امانت بین‌کتابخانه‌ای. اما بسیاری از دانشجویان از وجود این منابع و خدمات اطلاعاتی و چگونگی استفاده از آنها ناآگاهند. برای رفع این مشکل دانشجویان باید به سواد اطلاعاتی مجهز شوند.

سواد اطلاعاتی در حوزه تحقیق مجموعه‌ای از توانایی‌ها و مهارت‌هایی است که دانشجو را قادر می‌سازد در کوتاه‌ترین زمان درک صحیحی از نیازهای اطلاعاتی داشته باشد به طوری که او را در رسیدن به اهداف تحقیق یاری نماید. این مهارت‌ها می‌تواند از طریق دوره‌های عملی در همه رشته‌های تحصیلی بسط داده شود. برای استادان دروس روش تحقیق و درس آشنایی با کتابخانه در هر رشته‌ای این امکان وجود دارد که تکالیفی را برنامه‌ریزی کنند به نحوی که این تکالیف بتواند چهارچوبی برای مهارت‌های سواد اطلاعاتی فراهم نماید.

یک نمونه تکلیف برای دانشجویان دوره کارشناسی می‌تواند به شکل زیر ارائه گردد؛ از دانشجو خواسته شود که اقدامات زیر را به ترتیب انجام دهد:

- یک موضوع انتخاب کند؛

- روی موضوع تمرکز کند؛

- موضوع را محدود کند؛

- سؤال تحقیق مرتبط با موضوع را تنظیم کند؛

- انواع منابع اطلاعاتی مناسب را جستجو کند؛

- محل دستیابی به اطلاعات را کشف کند؛

- اطلاعات به دست آمده را ارزیابی کند.

دانشجویان دوره کارشناسی معمولاً نسبت به انتخاب موضوع و تنظیم سؤال تحقیق با مشکل مواجه می‌شوند. دایرة المعارف‌ها یک ابزار کتابخانه‌ای مفید و مهم برای دانشجویی است که می‌خواهد به سؤال تحقیق خود شکل دهد و آن را پیرواند. اگرچه محققان بیشتر اوقات به دایرة المعارف‌ها توجهی ندارند، اما برای نقطه شروع، اطلاع‌یابی می‌تواند برای محققان تازه‌کار مورد توجه باشد. معمولاً دانشجویان اندکی از وجود دایرة المعارف‌ها آن هم

دایرة المعارف‌های عمومی اطلاع دارند و به دلیل ناآگاهی برای جستجو درباره سؤال تحقیق خود به ابزارهای جستجو در اینترنت متکی می‌شوند و جستجوی آنها به صورت تصادفی بیشتر در سایت‌های معمولی و بی‌اعتبار خواهد بود. برای جلوگیری از این گونه جستجوها، استادان باید از دانشجویان بخواهند که سؤال تحقیق خود و اهمیت آن را بر روی کاغذ توصیف کنند و برای این کار به دایرة المعارف‌های موضوعی استناد کنند. از آنجا که دایرة المعارف‌های موضوعی چشم‌انداز وسیعی از جنبه‌های تاریخی، چهارچوب‌های نظری و دیدگاه‌های متفاوت دانشمندان را به صورت مقالات بلند ارائه می‌دهند، ابزار مناسبی برای انتخاب موضوع و محدود کردن آن و ارائه سؤال تحقیق به شمار می‌روند. منابع و مآخذ مورد استفاده در هر مقاله دایرة المعارف به همان اندازه اهمیت دارد زیرا این منابع دانشجویان را به سمت منابع بیشتر راهنمایی می‌کنند و به آنها اجازه می‌دهند که موضوعات بیشتری را درباره موضوع مورد پژوهش خود مطالعه کنند و شناخت بیشتری از حوزه اطلاعاتی موضوع به دست آورند. در این تکلیف ضمن اینکه دانشجو ملزم می‌شود به منابع و مآخذ مورد استفاده استناد کند دنبال کردن سایر منابع و مآخذ را نیز تمرین می‌کند. این فعالیت‌ها مثالی از آموزش مهارت سواد اطلاعاتی است.

طراحی جستجوی مؤثر

دانشجویانی که از موضوع خود شناخت عمیقی پیدا می‌کنند و سؤال تحقیق آنها مشخص می‌شود آمادگی لازم را برای طراحی روش جستجو خواهند داشت. اولین سؤالی که دانشجو با آن روبرو می‌شود این است که کجا اطلاعات را جستجو کند؟ یکی از محل‌هایی که دانشجویان در آنجا جستجو می‌کنند اینترنت است. البته زمانی که دانشجویان به دنبال کسب اطلاعات خبری و نظیر آن هستند این روش مناسب است، اما مشکل زمانی بروز می‌کند که دانشجویان بخواهند در تحقیقات دانشگاهی به همان شیوه روزمره خود در اینترنت جستجو کنند. دانشجویان معمولاً از تفاوت میان پایگاه‌های رایگان اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌های دانشگاهی و دیگر مؤسسات علمی ناآگاهند. بنابراین زمانی که دانشجو درباره جستجوی پیوسته فکر می‌کند، تصور می‌کند که شبکه همگانی اینترنت برای رفع نیازهایش مناسب است در حالی که با وجود وب‌سایت‌های بسیار عالی به ویژه

متعلق به مؤسسات آموزشی و دولتی، لازم است دانشجویان جستجوهای علمی دانشگاهی را از طریق عضویت در پایگاه‌های اطلاعاتی موجود در کتابخانه دانشگاهی خود انجام دهند. زیرا انتخاب این پایگاه‌های اطلاعاتی براساس معیارهای معتبر نظیر اعتبار متن، قابل استفاده بودن، و ارتباط آنها با برنامه‌های آموزشی دانشگاه بوده است (۶:۱۲۱).

در مقایسه با ابزارهای جستجوی عمومی اینترنت، پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی از توانایی جستجوی بالایی برخوردار هستند. به این ترتیب می‌توان ریزش کاذب کمتر و دقت بالاتر را از این پایگاه‌ها انتظار داشت. هنگام جستجو در اینترنت به صورت عام هر نوع مدرکی از فایل‌های صوتی و تصویری تا پایگاه‌های شبکه‌ای ممکن است بازیابی شود. درحالی که هنگام جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی فقط می‌توان انتظار بازیابی فایل‌های متنی را داشت.

دانشجو باید نحوه ترکیب کلیدواژه‌های جستجو را یاد بگیرد. او باید بتواند سؤال تحقیق خود را در قالب کلیدواژه‌ها و یا عباراتی که بیان‌کننده سؤال تحقیق است خلاصه کند. برای کسب چنین مهارتی لازم است مدرسان ابتدا از دانشجویان بخواهند سؤال تحقیق خود را بیان کنند و سپس کلیدواژه‌های آن را مشخص نمایند. با توجه به اینکه معمولاً واژه‌های متفاوتی توسط مؤلفان برای مفاهیم یکسان به کار گرفته می‌شود، برای جستجوی جامع‌تر باید از دانشجو خواسته شود فهرستی از کلید واژه‌ها، مترادفات و لغاتی که به نحوی به سؤال تحقیق مربوط است تهیه کند. سپس از ترکیب کلیدواژه‌ها، عبارت‌های جستجو را مشخص نماید. ملزم کردن دانشجویان به این شیوه باعث می‌شود که آنها درباره لغات، معانی آنها و ارتباط بین کلمات فکر کنند و تفکر انتقادی در آنها تقویت گردد.

جستجوی پیشینه

آشنایی دانشجو با عبارات جستجوی نامناسب، وی را آماده می‌کند که درباره پیشینه تحقیق خود را پایگاه‌های اطلاعاتی جستجو کند. کتابداران رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان را این‌گونه توصیف می‌کنند: دانشجویان بیشتر به پایگاه‌های اطلاعاتی عام که مقالات روزنامه‌ها و مجلات را به صورت کوتاه و یا تمام متن در اختیار آنها می‌گذارند، تمایل دارند. این پایگاه‌ها ساده، راحت و مناسب هستند، اما از جامعیت لازم برای موضوعات خاص برخوردار نیستند، زیرا بیشتر آنها

کتاب‌ها، اسناد و مدارک، و پایان‌نامه‌ها را تحت پوشش ندارند و تعداد کمی از نشریات خاص را نمایه می‌کنند (۶:۱۲۲).

دانشجویان باید برای استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی و ابزارهای جستجوی خاص تشویق گردند و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی موضوعی نظیر مدلاین، اریک و نظایر آنها را یاد بگیرند. استفاده از یک پایگاه اطلاعاتی خاص موضوعی در امتداد یک پایگاه اطلاعاتی عام به دانشجو این اجازه را می‌دهد که یک جستجوی کلی و جامع داشته باشد و برای او این فرصت فراهم شود که منابع هر دو پایگاه را کنار هم بگذارد مقایسه و ارزیابی بهتری انجام دهد.

نحوه ارزیابی اطلاعات

با دنبال کردن یک بحث کلاسی درباره تفاوت میان مقالات بازیابی شده، دانشجویان باید به یک جستجوی ساده از دو پایگاه اطلاعاتی عام و خاص هدایت شوند. در این تکلیف دانشجویان موظف می‌شوند یک مقاله از یک مجله در یک پایگاه اطلاعاتی عام و یک مقاله از یک نشریه در یک پایگاه اطلاعاتی خاص را پیدا کنند.

دانشجو بعد از بازیابی مقالات و مطالعه هر دو مقاله می‌تواند ارزیابی خود را از این جستجو در نصف صفحه بنویسد یا دو مقاله را مقایسه کند اختلاف آنها را در قالب نمودار نشان دهد. در این تکلیف استاد می‌تواند ملاک‌ها و معیارهایی برای ارزیابی مقالات از قبل تعیین کند. برای مثال:

- آیا مقاله دارای فهرستی از ارجاعات است؟
- آیا اطلاعاتی در خصوص صلاحیت علمی نویسنده ارائه شده است؟
- آیا منابع اطلاعاتی مستند هستند؟
- این مقاله برای چه گروهی از مخاطبان نوشته شده است؟
- آیا در مطالب آن سوگیری نویسنده و یا تعصبات ذهنی او دیده می‌شود؟

- آیا مطالب تناقضی با واقعیات ندارند؟
- هدف از این تکلیف تشویق دانشجویان به تفکر انتقادی درباره منابع اطلاعاتی مختلف و ارزیابی آنهاست.

نتیجه‌گیری

۱. شیوه‌های عملی آموزش سواد اطلاعاتی در دانشجویان این توانایی‌ها را ایجاد می‌کند:
- ۱-۱. بازیابی منابع معتبر؛

۲. قاسمی، مژگان. «بررسی رفتار اطلاع‌یابی پزشکان مسجد سلیمان». فصلنامه کتاب، دوره چهاردهم، ۲ (تابستان ۱۳۸۲): ۱۳-۲۲.

۳. هپورت، مارک. «مطالعه‌ای در باب سواد و مهارت‌های اطلاعاتی دانشجویان دوره کارشناسی: گنجاندن آموزش سواد و مهارت‌های اطلاعاتی در برنامه درسی دوره کارشناسی». ترجمه ناهید طباطبائی. در برگزیده مقالات ایفلا ۹۹ (بانکوک: ۲۰-۲۸ اوت ۱۹۹۹). زیر نظر دکتر عباس حری، به همت و ویراستاری تاج‌الملوک ارجمند. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۰، ص ۱۴۹-۱۶۷.

4. Friesen, Janice. "Giving Students 21st Century skills: A practical Guide to Contemporary Literacy". *Multimedia Schools*, Vol. 10, No. 3 (May/June 2003): 22-26.

5. Murray, Janet. "Contemporary Literacy: Essential Skills for the 21st Century". *Multimedia Schools*, Vol. 10, No. 2 (Mar/Apr 2003): 14-18.

6. Quarton, Barbara. "Research Skills and the New Undergraduate". 2003. [on-line]. Available: www.Ebsco publishing.com

7. Smolin, Louanna; Lawless, Kimberly A. "Becoming Literate in the technological age: New responsibilities and tools for teachers". *Reading Teacher*, No. 56 (Mar. 2003): 570-577.

8. Taylor, Rhonda Harris; Patterson, Lotsee. "Using information Literacy to promote Critical Thinking". *Teacher Librarian*, No. 28 (Dec. 2000). [on-line]. Available: www.EBSCOhost.com

تاریخ دریافت: ۱۳۸۴/۴/۷

۲-۱. ارزیابی و انتخاب منابع معتبر؛

۳-۱. درک صحیح از وسعت منابع اطلاعاتی؛

۴-۱. شناخت وجوه مختلف موضوع و مسئله تحقیق؛

۵-۱. کسب مهارت در ایجاد ارتباط میان مفاهیم.

۲. مهارت‌های به‌دست آمده در این نوع تمرین‌ها قابل انتقال به دیگر موضوعات و زندگی روزانه دانشجویان است و بر یادگیری آینده دانشجویان چه در کلاس درس و چه در خارج از کلاس تأثیر می‌گذارد.

۳. ترویج سواد اطلاعاتی یک راهکار تربیتی است که می‌تواند به‌طور مؤثر با نگرش قالبی و کلیشه‌ای افراد مبارزه کند و تفکر انتقادی را در آنها توسعه دهد به طوری که آنها را در حل مسائل و مشکلات و تصمیم‌گیری‌ها و تفکر خلاق یاری نماید.

پیشنهادها

۱. برای همه رشته‌های تحصیلی دانشگاهی درس "آشنایی با منابع و نظام‌های اطلاعاتی" با تأکید بر آموزش سواد اطلاعاتی، سواد اطلاع‌رسانی و سواد رایانه‌ای ارائه شود و دانشجویان ملزم به گذراندن این درس باشند.

۲. ارائه این درس به صورت واحدهای نظری و عملی باشد.
۳. ارائه واحد عملی این درس به صورت کارگاه آموزشی و با همکاری کتابداران و اطلاع‌رسانان، متخصصان رسانه‌ها و موضوعی باشد.

۴. لازم است کلاس‌های عملی (کارگاه آموزشی) برای دانشجویان رشته‌های مختلف به صورت مجزا ارائه شود و تمرین‌ها با توجه به رشته‌های تحصیلی دانشجویان تنظیم شود.

۵. برای اینکه دانشجویان آمادگی لازم را برای کار در محیط‌هایی که در آنها از ابزارهای نوین اطلاع‌رسانی از جمله رایانه و رسانه‌های مختلف نظیر اینترنت استفاده می‌شود، داشته باشند، پیشنهاد می‌شود که سواد اطلاعاتی دانشجویان ارزیابی شود.

منابع

۱. داورپناه، محمدرضا. جستجو اطلاعات علمی و پژوهشی در منابع چاپی و الکترونیکی. تهران: دبیرش، ۱۳۸۱.